

Analyse | kraka

8. marts 2015

Modellen for tilpasning af optaget på de videregående uddannelser er kun delvis robust

Af Kristian Thor Jakobsen

I september lancerede Uddannelses- og Forskningsministeriet en såkaldt dimensioneringsmodel, der har til formål at tilpasse optaget på de videregående studier, der har haft en markant og systematisk overledighed blandt deres nyuddannede kandidater. Modellen er sidenhen blevet diskuteret kraftigt, og uddannelses- og forskningsministeren er bl.a. blevet kritiseret for at ikke at lytte til uddannelsesinstitutionernes synspunkter. Dette notat ser på, hvor robust modellen er i forhold til at udpege, hvilke uddannelser der skal tilpasses/dimensioneres, ved ændringer i bl.a. opgørelsestidspunktet for ledigheden og inkluderingen af nye dimittendårgange.

Hovedkonklusioner

- På baggrund af dimittendårgangene fra 2002 til 2011 udpeger dimensioneringsmodellen i alt 17 uddannelsesgrupper med systematisk overledighed. Dimensioneringsmodellen udpeger de samme uddannelsesgrupper, hvis de nyeste data anvendes, dvs. at dimittendårgangene 2003 til 2012 indgår.
- UFM har valgt, at arkitekter og kandidater fra bl.a. Danmarks Designskole ikke skal indgå i analyserne med dimensioneringsmodellen. Men vores analyser med dimensioneringsmodellen viser, at disse uddannelsesgrupper har overledighed og derfor ud fra objektive kriterier også bør udpeges til dimensionering.
- Dimensioneringsmodellen vil imidlertid udpege andre uddannelsesgrupper, hvis opgørelsestidspunktet ændres. Hvis opgørelsestidspunktet for dimittendledigheden ændres således, at ledigheden for dimittender opgøres ca. to år efter fuldendt uddannelse frem for det oprindelige ca. et år efter, falder antallet af udpegede uddannelsesgrupper til 13. Uddannelsesgrupperne, der ikke opfylder kriterierne for udvælgelse til dimensionering i dette tilfælde, er kandidatstudier inden for biologi, øvrige naturvidenskabelige kandidatstudier samt mellemlange videregående studier i design.
- Alt i alt virker UFM's dimensioneringsmodel robust over for inkluderingen af nye dimittendårgange, da inkluderingen af dimittendårgangen fra 2012 ikke giver anledning til ændringer i forhold til, hvilke grupper der opfylder kriterierne for udvælgelse til dimensionering. Til gengæld er model-

len ikke helt robust over for ændringer i opgørelsestidspunktet for ledigheden. Det er primært uddannelser inden for det naturvidenskabelige område, der ikke længere opfylder kriterierne for udvælgelse til dimensionering.

- **Dimensionering sikrer, at der optages færre studerende på uddannelser med overledighed, hvilket alt andet lige vil reducere antallet af kandidater med lav jobsandsynlighed. Det er hensigtsmæssigt, at der ikke uddannes kandidater med lav jobsandsynlighed. Men den valgte dimensioneringsmodel giver ikke universiteterne direkte økonomisk tilskyndelse til at sammensætte uddannelserne, så kandidaterne får størst mulig job-sikkerhed. Desuden anvendes universiteternes detailviden om uddannelserne ikke, når der udvælges mekanisk fra centralt hold.**
- **Anbefaling:**
Dimensionering er næppe det mest hensigtsmæssige instrument til sikring af stor jobsandsynlighed for dimittender. En økonomisk tilskyndelse til institutterne til at uddanne kandidater med stor jobsandsynlighed kan være mere hensigtsmæssig.

Kontakt

Forskningschef
Kristian Thor Jakobsen
Tlf. 3022 6792
E-mail: krj@kraka.org

1. Baggrund

Bekendtgørelsen om adgang til bacheloruddannelser ved universiteterne tilsiger, at det som udgangspunkt er op til den enkelte uddannelsesinstitution at bestemme, hvor mange studerende der skal optages på den enkelte bachelor- og kandidatuddannelse. Der skal dog ske under hensyntagen til muligheden for at give en forsvarlig forskningsbaseret undervisning med kvalificerede undervisere og tilstrækkelig bygningskapacitet. Universitetet skal i tilknytning hertil tage højde for, at optagelsestallet er i overensstemmelse med samfundets behov for uddannelse inden for det pågældende fagområde.

Størstedelen af bevillingerne til de danske universiteter sker på baggrund af det såkaldte taxametersystem, hvor universiteter modtager midler for at føre studerende gennem uddannelserne.¹ Derudover modtager universiteterne også en bonus for hurtig færdiggørelse. Den nuværende taxameterordning belønner derved uddannelsesinstitutionerne for at få så mange studerende som muligt gennem uddannelserne hurtigst muligt. Det giver uddannelsesinstitutionerne økonomisk tilskyndelse til omgå den gældende bekendtgørelses krav om, at optaget af nye studerende skal tage højde for samfundets behov inden for det pågældende fagområde.

I "Aftale om en Vækstpakke 2014" fra juni 2014 blev det vedtaget at gøre øget brug af dimensionering, altså regulere optaget, på videregående uddannelser, hvor dimittenderne har svært ved at finde relevant beskæftigelse (Finansministeriet, 2014). I september 2014 udkom Uddannelses- og Forskningsministeriet (UFM) derfor med et udkast til en dimensioneringsmodel. Formålet med modellen var at *"fastsætte et loft over optaget på uddannelsesgrupper/uddannelser, hvorfra dimittenderne historisk har haft en systematisk og markant overledighed målt i forhold til øvrige dimittender fra de videregående uddannelser"*.²

Efterfølgende har bl.a. rektorer fra diverse uddannelsesinstitutioner kritiseret udspillet, da rektorerne for de otte danske universiteter har indgået deres egen aftale om strategisk dimensionering af udvalgte uddannelser.³ Desuden er modellen bl.a. blevet kritiseret for at ramme uddannelser, hvor den kortsigtede dimittendledighed muligvis har været højere end gennemsnittet, men hvor den mere langsigtede ledighed samtidig mere lå på niveau med de andre videregående uddannelsesretninger.

Dette notat ser på, hvor robust dimensioneringsmodellen er i forhold til ændringer i opgørelsestidspunktet for ledigheden, samt om modellen er følsom over for at få inkluderet en ny dimittendårgang i beregningerne. Selve modellen består af tre trin:

1. Udvalgelse af uddannelsesgrupper/uddannelser til dimensionering
2. Fastlæggelse af dimensioneringens omfang
3. Institutionsfordeling af dimensioneringen

Udvælgelsen af uddannelser til dimensionering foregår ved at betragte de sidste 10 års ledighed for dimittender målt for 4. til 7. kvartal efter dimission. Hvis uddannelsesgruppernes dimittendledighed lå markant over den gennemsnitlige dimittendledighed i syv ud af de ti år, bliver den pågældende uddannelse udvalgt til dimensionering. Grænseniveauet for overledighed for den enkelte årgang er defineret ved henholdsvis 1,5 pct. point over den gennemsnitlige ledighedsgrad for dimittendårgangene frem til 2005 og 2 pct. point

¹ Jf. Danske Universiteter, 2014a

² Jf. UFM, 2014a

³ Jf. Danske Universiteter, 2014b

over fra dimittendårgang 2006 og frem. Dette skyldes en skelnen mellem brutto- og net-toledighed i de to perioder.

Dernæst bliver loftet for de udvalgte uddannelser bestemt ved at se på den gennemsnitlige overledighed for de udvalgte uddannelser i de seneste fem år. Hvis overledighedsgraden i gennemsnit var mellem 2 og 4,9 pct. point højere end den samlede gennemsnitlige ledighedsgrad, bliver loftet for optaget sat som 90 pct. af det gennemsnitlige optag for de seneste fem år. Hvis tilsvarende den gennemsnitlige overledighedsgrad lå mellem 5 og 7,5 pct. point højere, sættes loftet til 80 pct. En gennemsnitlig overledighedsgrad på mere end 7,5 pct. point resulterer i et loft på 70 pct.

Til sidst fordeles loftet proportionalt på baggrund af de relevante uddannelsesinstitutioners gennemsnitlige optag inden for uddannelsesgruppen/uddannelsen de seneste 5 år. Fokus i denne analyse er dog alene på identifikationen af de uddannelsesgrupper, der opfylder kriterierne i forhold til udvælgelse til dimensionering. Der bliver således ikke foretaget beregninger af fx niveauet for loftet for de uddannelsesgrupper, der opfylder kriterierne for udvælgelse.

For at illustrere hvorledes udvælgelsen af uddannelsesgrupper til dimensionering bliver bestemt, gennemgås der her beregningerne af tre forskellige uddannelsesgrupper.

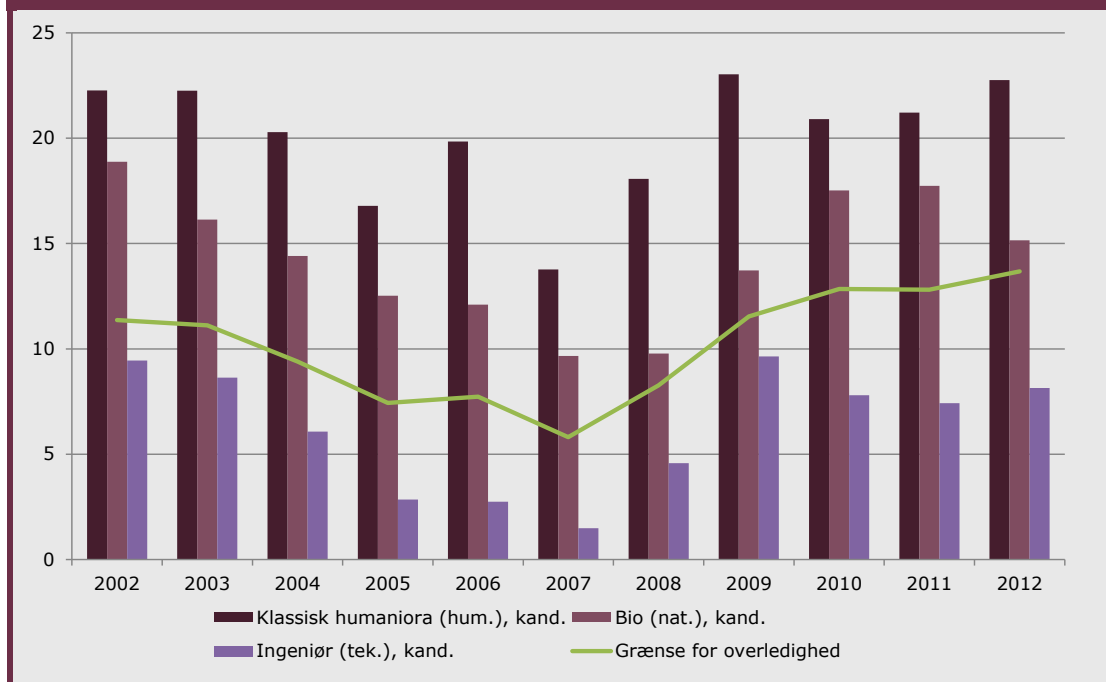
Dimittender tilhørende uddannelsesgruppen "Klassisk humaniora, kand." har siden 2002 haft en klart højere ledighedsgrad i 4. til 7. kvartal efter dimission sammenlignet med den gennemsnitlige ledighedsgrad for alle dimittender fra de videregående uddannelser, *jf. figur 1.*⁴ Således har dimittendledighedsgraden for denne uddannelsesgruppe ligget over den definerede grænse for overledighed for samtlige dimittendårgange siden 2002.

Det samme gør sig gældende for uddannelsesgruppen "Bio, kand.", der bl.a. indeholder kandidater i biologi og biokemi. Disse to uddannelsesgrupper opfylder således kriterierne for udvælgelse til dimensionering.

Modsat har en uddannelsesgruppe som ingeniører fra de lange videregående uddannelser haft en gennemsnitlig ledighedsgrad, der ligger klart under den definerede grænse for overledighed.

⁴ Uddannelsesgruppen indeholder kandidater i bl.a. dansk, historie, filosofi og teologi.

Figur 1: Dimittendledighed og grænse for overledighed for udvalgte uddannelser, 2002-2012 (pct.)

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata.

Anm.: Antallet af dimittender er beregnet ud fra Det Komprimerede Elevregister (KOET). En dimittendårgang er defineret ved de personer, der færdiggjorde en videregående uddannelse i de første tre kvartaler af det pågældende år eller i fjerde kvartal året før. Ledigheden er beregnet ved fuldtidsledige på dagpenge eller kontanthjælp via DREAM-registret. Årgangene frem til og med 2005 er eksklusiv personer i aktivering.

Udspillet indebærer, at en række uddannelser primært inden for det humanistiske område vil få indført et loft for optaget af nye studerende, givet at dimittender fra disse grupper typisk har haft sværere ved at finde beskæftigelse efter endt uddannelse (se tabel 1 for en opgørelse over hvilke uddannelser, der udpeges i UFM's dimensioneringsmodel). I første omgang var det tiltænkt, at modellen skulle indføres over tre år fra 2015 til 2017. Indfasningen er dog siden hen blevet forlænget.⁵

2. Betydning af at inkludere frasorterede uddannelser samt at tilføje en ny dimittendårgang

I UFM's opgørelse indeholder gruppen "Design (hum.), kand." ikke kandidater fra Danmarks Designskole og Designskolen i Kolding, da de bliver behandlet særskilt i "Udvalget for fremtidssikring af de videregående kunstneriske uddannelser".⁶ Af samme grund er hele uddannelsesgruppen for arkitekter heller ikke medtaget. Dog indgår begge disse grupper i den samlede opgørelse af ledighedsgraden, der er med til at fastsætte grænseværdien for overledighed. Der fremføres dog ikke argumenter for, at denne tilsyneladende lidt tilfældige undtagelse skulle være hensigtsmæssig. Konsekvenserne af at fjerne disse uddannelser fra den samlede opgørelse af ledighed såvel som at inkludere dem som enkeltgrupper i modellen er derfor blevet beregnet.

⁵ Jf. UFM, 2014a

⁶ Jf. UFM, 2014a og UFM, 2014c

Det er de samme grupper, der opfylder kriterierne for dimensionering, uanset om kandidater fra fx Danmark Designskole og arkitektskolerne indgår eller ej.

Hvis arkitekter og designkandidater inkluderes i beregningerne for de enkelte grupper, opfylder grupperne "Design (hum.), kand." og "Arkitekt (tek.), kand." kriterierne for udvælgelse til dimensionering, *jf. tabel 1*. For begge grupper vedkommende har alle dimittendårgange fra 2002 til 2011 haft en dimittendledighed, der lå over grænseværdien for overledighed.

Dimensioneringsmodellen udpeger de samme grupper, hvis der ses på ledigheden for årgangene 2003 til 2012 fremfor 2002 til 2011.⁷

Antallet af dimittendårgange, hvor ledighedsgraden for uddannelsesgruppen lå over grænseværdien for overledighed er uændret for de fleste af de udvalgte uddannelsesgrupper. Dog går gruppen "It, KVVU" fra otte til syv årgange over grænseværdien for overledighed, hvilket kan indikere, at denne uddannelsesgruppe kan komme under udvælgelseskriteriet, hvis den næste dimittendårgang også har en lav nok ledighedsgrad.

⁷ Uddannelsesgruppen "Design, KVVU" opfylder ikke kriterierne for udvælgelse til dimensionering på baggrund af vores beregninger. Dette skyldes anvendelse af alternativt datagrundlag for beregningen af ledigheden for at undgå databruddene i UFM's opgørelse (Jakobsen, 2015).

Tabel 1: Uddannelsesgrupper med overledighed hos mindst syv af de seneste ti dimittendårgange ifølge UFM's og Krakas opgørelser.

	Ud fra UFM's opgørelse	Ud fra Krakas opgørelse baseret på årgange	
		2002/2011	2003/2012
Bio, KVVU	Ja	Ja (9)	Ja (8)
Design, KVVU	Ja	Nej (5)	Nej (5)
It, KVVU	Ja	Ja (8)	Ja (7)
Design, MVU (1)	Ja	Ja (7)	Ja (8)
Ernæring, MVU	Ja	Ja (9)	Ja (9)
It, MVU (2)	Ja	Ja (4)	Ja (5)
Medie og kommunikation, MVU	Ja	Ja (9)	Ja (9)
Øvrige pædagogik, MVU	Ja	Ja (8)	Ja (8)
Bio (nat.), kand.	Ja	Ja (10)	Ja (10)
Erhvervsprog (hum.), kand.	Ja	Ja (8)	Ja (8)
Etno-/antropologi (samf.), kand.	Ja	Ja (10)	Ja (10)
Fremmedsprog (hum.), kand.	Ja	Ja (10)	Ja (10)
Klassisk humaniora (hum.), kand.	Ja	Ja (10)	Ja (10)
Medie og kommunikation (hum.), kand.	Ja	Ja (10)	Ja (10)
Områdestuder og øvrige (hum.), kand.	Ja	Ja (10)	Ja (10)
Æstetiske fag (hum.), kand.	Ja	Ja (10)	Ja (10)
Øvrige (nat.), kand.	Ja	Ja (8)	Ja (8)
Design (hum.), kand.		Ja (10)	Ja (10)
Arkitekt (tek.), kand.		Ja (10)	Ja (10)

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata og Uddannelses- og Forskningsministeriet.

Anm.: Antallet af dimittender er beregnet ud fra Det Komprimerede Elevregister (KOET). En dimittendårgang er defineret ved de personer, der færdiggjorde en videregående uddannelse i de første tre kvartaler af det pågældende år eller i fjerde kvartal året før. Ledigheden er beregnet ved fuldtidsledige på dagpenge eller kontanthjælp via DREAM-registret. Årgangene frem til og med 2005 er eksklusiv personer i aktivering. 1) "Design, MVU" inkluderer kun dimittendårgange fra og med 2004. 2) "It, MVU" inkluderer kun dimittendårgange fra og med 2007 dog med undtagelse af 2008.

3. Betydning af at ændre opgørelsestidspunktet for dimittendledigheden

Opgørelsestidspunktet for dimittendledigheden kan have betydning for udvælgelsen til dimensionering. Fx hvis nogle uddannelsesgrupper kommer i beskæftigelse på et senere tidspunkt end andre. Hvis den gennemsnitlige ledighedsgrad for 8. til 11. kvartal efter dimission anvendes i stedet for de nuværende 4. til 7. kvartal tilgodeses disse grupper.

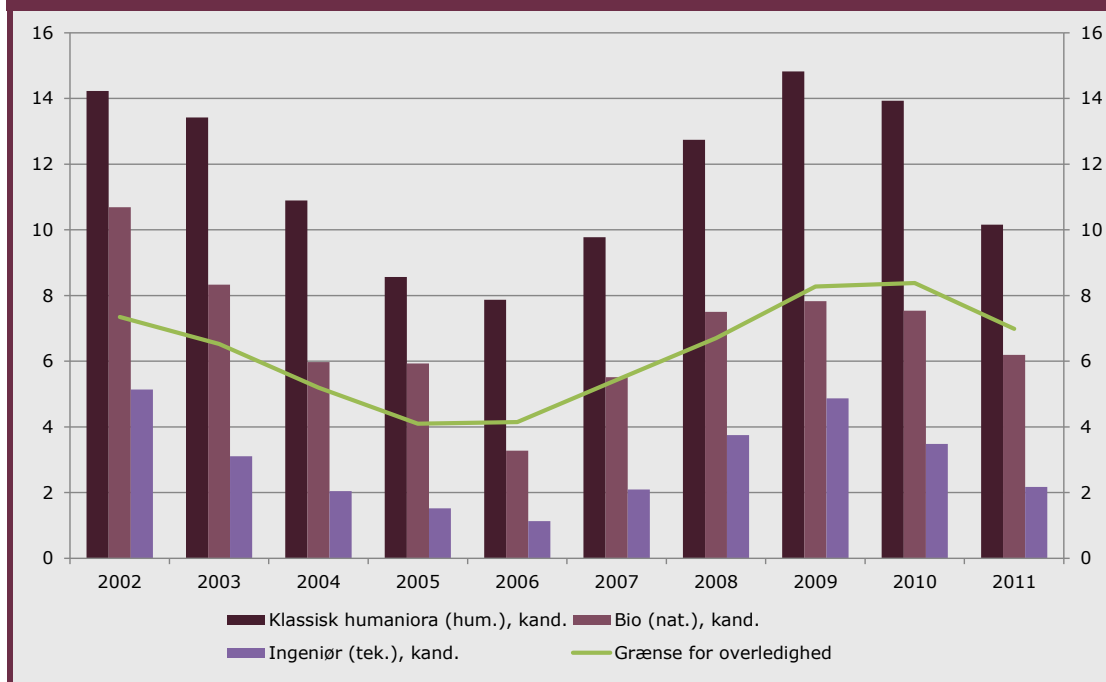
Givet at den gennemsnitlige ledighedsgrad formentlig vil være lavere, når dimittender har haft et ekstra år til at finde beskæftigelse, forekommer det naturligt at justere definitionen af grænsen for overledighed. For at opnå nogenlunde det samme relative spænd mellem den faktisk observerede gennemsnitlige ledighedsgrad for alle dimittender fra de videregående uddannelser og grænseværdien for overledighed, defineres den nye grænse for overledighed således til at være 1 pct. point højere end den samlede gennemsnitlige ledighedsgrad for dimittendårgangene frem til 2005 og 1,5 pct. point højere for årgangene fra 2006 og frem. I UFM's dimensioneringsmodel, der anvendte ledigheden i 4. til 7. kvartal efter dimission, var spændet henholdsvis 1,5 og 2 pct. point for de to grupper af årgange.

Dimittender fra uddannelsesgruppen "Klassisk humaniora, kand." for årgangene 2002 til 2011 har stadig dimittendledighedsgrader, der ligger markant over den nye grænse for overledighed, hvis dimittendledigheden opgøres for 8. til 11. kvartal efter dimission, jf. figur 2. Således er der ikke noget, der tyder på, at denne gruppe således indhenter de øvrige uddannelsesgrupper, hvis dimittender fra de enkelte årgange får et år mere til at finde beskæftigelse i.

Modsat har dimittender fra gruppen "Bio, kand." kun seks dimittendårgange, der ligger over grænseværdien for overledighed, hvilket indikerer, at denne gruppe ikke ville blive udvalgt, hvis ledighedsgraden for 8. til 11. kvartal blev anvendt.

Slutteligt lå gruppen af ingeniører fra de lange videregående uddannelser stadig klart under grænseværdien for overledighed for samtlige på årgange, hvis 8. til 11. kvartal anvendes.

Figur 2: Dimittendledighed og grænse for overledighed for udvalgte uddannelser ved dimittendledighed for 8.-11. kvartal efter dimission, 2002-2011 (pct.)

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata.

Anm.: Antallet af dimittender er beregnet ud fra Det Komprimerede Elevregister (KOET). En dimittendårgang er defineret ved de personer, der færdiggjorde en videregående uddannelse i de første tre kvartaler af det pågældende år eller i fjerde kvartal året før. Ledigheden er beregnet ved fuldtidsledige på dagpenge eller kontanthjælp via DREAM-registret. Årgangene frem til og med 2005 er eksklusiv personer i aktivering.

Tre af de uddannelsesgrupper, der havde mindst syv dimittendårgange med overledighed ved en opgørelse af ledigheden i 4.-7. kvartal efter dimission, har ikke dette, ved opgørelse i 8.-11. kvartal, jf. tabel 2.

Således ville uddannelsesgrupperne "Design, MVU", "Bio (nat.), kand." og "Øvrige (nat.), kand." ikke længere opfylde kriterierne for udvælgelse. Desuden bliver antallet af dimittendårgange, der havde en efterfølgende overledighed, reduceret fra ni til syv for gruppen "Medie og kommunikation, MVU". For de resterende uddannelsesgrupper sker der ikke de store ændringer i antallet af dimittendårgange med overledighed. Dette indikerer, at fx en

del af de humanistiske kandidatuddannelser stadig har en overledighed, når opgørelses-tidspunktet for dimittendledigheden rykkes et længere væk fra dimissionstidspunktet.

Igen har det ingen betydning for de øvrige grupper, at kandidater fra fx Danmark Design-skole og arkitektskolerne ikke medtages. Hvis disse kandidater inkluderes i opgørelsen af de enkelte uddannelsesgrupper, ville de stadig opfylde kriterierne for udvælgelse til di-mensionering, hvis opgørelsestidspunkt for ledigheden blev rykket til 8. til 11. kvartal efter dimission.

Tabel 2: Uddannelsesgrupper med overledighed hos mindst syv af de seneste ti dimittendårgange ved forskellige opgørelsestidspunkter for årgangene 2002-2011.

	4.-7. kvartal	8.-11. kvartal
Bio, KVVU	Ja (9)	Ja (10)
It, KVVU	Ja (8)	Ja (10)
Design, MVU (1)	Ja (7)	Nej (5)
Ernæring, MVU	Ja (9)	Ja (10)
It, MVU (2)	Ja (4)	Ja (4)
Medie og kommunikation, MVU	Ja (9)	Ja (7)
Øvrige pædagogik, MVU	Ja (8)	Ja (10)
Bio (nat.), kand.	Ja (10)	Nej (6)
Erhvervsprog (hum.), kand.	Ja (8)	Ja (7)
Etno-/antropologi (samf.), kand.	Ja (10)	Ja (10)
Fremmedsprog (hum.), kand.	Ja (10)	Ja (9)
Klassisk humaniora (hum.), kand.	Ja (10)	Ja (10)
Medie og kommunikation (hum.), kand.	Ja (10)	Ja (10)
Områdestuder og øvrige (hum.), kand.	Ja (10)	Ja (10)
Æstetiske fag (hum.), kand.	Ja (10)	Ja (10)
Øvrige (nat.), kand.	Ja (8)	Nej (6)
Design (hum.), kand.	Ja (10)	Ja (10)
Arkitekt (tek.), kand.	Ja (10)	Ja (10)

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata og Uddannelses- og Forskningsministeriet.

Anm.: Antallet af dimittender er beregnet ud fra Det Komprimerede Elevregister (KOET). En dimittendårgang er defineret ved de personer, der færdiggjorde en videregående uddannelse i de første tre kvartaler af det pågældende år eller i fjerde kvartal året før. Ledigheden er beregnet ved fuldtidsledige på dagpenge eller kontanthjælp via DREAM-registret. Årgangene frem til og med 2005 er eksklusiv personer i aktivering. 1) "Design, MVU" inkluderer kun dimittendårgange fra og med 2004. 2) "It, MVU" inkluderer kun dimittendårgange fra og med 2007 dog med undtagelse af 2008.

4. Litteraturliste

Danske Universiteter, 2014a. Hvordan finansieres universiteternes uddannelser?

Danske Universiteter, 2014b. Handlingsplan: Færre studiepladser på uddannelser med særlig stor ledighed.

Finansministeriet, 2014. Aftale om en vækstpakke.

Jakobsen, K.T., 2015. Dimensioneringsmodellen er ikke konsistent i opgørelsen af antallet af dimittender på tværs af årgange. Kraka.

Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2014a. Beskrivelse af dimensioneringsmodel.

Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2014b. Udmelding om justeringer i dimensioneringsmodellen.

Uddannelses- og Forskningsministeriet, 2014c. Liste over uddannelser i uddannelsesgrupper.